

Openbaar Ministerie

College van procureurs-generaal

Parket-Generaal

DW
m. Kars

MOJ/DGWIAU
woe.avond
J

Postadres: Postbus 20305, 2500 EH Den Haag.

Minister van Justitie
De hr. mr. E.M.H. Hirsch Ballin
Postbus 20301
2500 EH 'S-GRAVENHAGE

Bezoekadres:
Prins Clauslaan 16
2595 AJ Den Haag
Telefoon +31 70 33 99 600
Telefax +31 70 33 99 851

Onderdeel
Contactpersoon
Doorkiesnummer(s)
Datum
Ons kenmerk
Uw kenmerk
Onderwerp

Handhavingsbeleid
mr. C.J. Glorie
070 3399804
21 november 2007
PaG/HB/12161
5488782/07/6
Verkenning DNA-onderzoek in strafzaken vanuit
wetgevings- en juridisch perspectief

Ministerie van Justitie	
Dossier	
Datum	27 NOV. 2007
Nummer	07/5519244
Ambt.	mr. des. Van Zeudden

Door Reg. DIV kopie gezonden aan	DGWIAU
-------------------------------------	--------

Bij beantwoording de
datum en ons kenmerk
vermelden. Wilt u slechts
één zaak in uw brief
behandelen.

K 03/12

Geachte heer Hirsch Ballin,

Bij brief van 10 juli jl. heeft u het College van procureurs-generaal gevraagd te adviseren over de conceptnota "Verkenning DNA-onderzoek in strafzaken vanuit wetgevings- en juridisch perspectief". De Verkenning houdt kort samengevat in dat voorstellen worden gedaan voor optimalisering van het gebruik van het DNA-onderzoek, eventueel middels aanpassing van de huidige DNA-wetgeving. Concreet wordt voorgesteld een verruiming van de interpretatie van het criterium van het belang van het onderzoek, het loslaten van de gefaseerde invoering van de Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden voor veelplegers met ingang van 1 januari 2009, een ruimere toepassing van het instrument "grootschalig DNA-onderzoek", de introductie van DNA-verwantschapsonderzoek, van DNA-onderzoek op verzoek van het slachtoffer en van DNA-onderzoek naar uiterlijke waarneembare persoonskenmerken van een ongeïdentificeerd overleden slachtoffer, alsmede de toekenning van de bevoegdheid aan de hulpofficier van justitie tot het verrichten van DNA-onderzoek aan celmateriaal van onbekende verdachten.

Het College heeft verheugd kennis genomen van de conceptnota "Verkenning DNA-onderzoek in strafzaken". De aangekondigde optimalisering van de regeling van het DNA-onderzoek wordt met instemming begroet. De praktijk heeft grote behoefte aan de voorgestelde verruiming van de toepassing van het DNA-onderzoek. Desgevraagd heeft het College een aantal opmerkingen en vragen die het graag onder uw aandacht zou willen brengen.

Algemeen

In de inleiding wordt kort de ontwikkeling van het gebruik van het DNA-onderzoek als instrument voor de bestrijding van criminaliteit geschetst. In het tweede hoofdstuk wordt nader ingegaan op de waarde van het DNA-onderzoek voor de opsporing en vervolging van strafbare feiten. Tevens wordt aangegeven dat een DNA-onderzoek geen wondermiddel is. Ondanks de grote waarde voor de waarheidsvinding in strafzaken, kent het DNA-onderzoek ook beperkingen.

Deze inleidende hoofdstukken in de Verkenning schetsen op heldere wijze hoe het DNA-onderzoek in de strafrechtspraktijk zich in de afgelopen vijftien jaar heeft ontwikkeld. Het College is van oordeel dat deze hoofdstukken de basis dienen te vormen voor de behandeling van de gesignaleerde knelpunten en wensen met betrekking tot het DNA-onderzoek. In dit kader mist het College een paragraaf waarin wordt beschreven hoe op dit moment het DNA-onderzoek moet worden gewaardeerd en gekarakteriseerd in strafrechtelijk perspectief. Er wordt gesteld dat het van belang is een goed evenwicht te bewaren tussen het algemene belang van een veilige samenleving aan de ene kant, en de bescherming van het recht op onaantastbaarheid van het menselijk lichaam en het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen aan de andere kant. Maar deze vraag wordt niet uitgewerkt. Wat is op dit moment ten principale het standpunt van de Minister van Justitie met betrekking tot het gebruik van DNA-onderzoek in de strafrechtspraktijk? Het College stelt zich op het standpunt dat het DNA-onderzoek tegenwoordig als een algemeen opsporingsmiddel moet worden beschouwd. Deelt de Minister van Justitie deze zienswijze?

Het College is zeker verheugd over de voorstellen tot verruiming van de toepassing van het DNA-onderzoek, maar meent dat het aanbeveling verdient deze in een wat breder, meer principiële kader te plaatsen. Dan kan beter worden beoordeeld of de voorstellen die nu worden gedaan voldoende zijn of dat zij nadere aanpassing behoeven.

Het College heeft, voor wat betreft de mogelijkheden van het DNA-onderzoek, een opmerking. Op pagina 5, beginnend op de 5^e regel van boven staat: "DNA-onderzoek kan slechts bevestigen dat aangetroffen sporenmateriaal afkomstig is van een bepaalde persoon.". Dat is een veelgemaakte fout. DNA kan wel voor 100% een verdachte uitsluiten als er geen match is tussen spoor en referentiemonster. Maar DNA kan tot op heden nog niet iemand met 100% zekerheid als donor van een spoor aanwijzen. Weliswaar heeft DNA een uitzonderlijk hoge bewijswaarde, maar desalniettemin meent het College dat de zin beter kan luiden: "DNA-onderzoek kan slechts bevestigen dat aangetroffen sporenmateriaal hoogstwaarschijnlijk afkomstig is van een bepaalde persoon".

Vervolgens merkt het College op dat het rechtsvergelijkend onderzoek uit 2005 (v.d. Heuvel e.a.) slechts op twee plaatsen in de Verkenning wordt aangestipt, namelijk bij de vraag of het onderzoeksbelang als voorwaarde voor een DNA-onderzoek kan worden losgelaten en bij de vraag of de voorlopige hechtenis voldoet als grens voor de toepassing van het DNA-onderzoek. Een aparte paragraaf, waarin de Nederlandse praktijk met betrekking tot het DNA-onderzoek wordt bezien in het licht van de praktijk in onze buurlanden, met name vanwege de toenemende justitiële samenwerking met de EU-landen, zoals in paragraaf 6.3 aangegeven, zou in deze Verkenning zeker niet misstaan.

Ten slotte, voor wat betreft deze inleiding, mist het College een paragraaf met betrekking tot het heimelijk DNA-onderzoek. Op basis van artikel 151b, lid 4, Sv kan, indien zwaarwegende redenen daartoe nopen, DNA-onderzoek aan ander celmateriaal van verdachte worden gedaan. Een situatie waarin sprake is van zwaarwegende redenen als in deze bepaling bedoeld, is die waarin het belang van het onderzoek rechtvaardigt dat een verdachte (van een misdrijf als omschreven in artikel 67, lid 1, Sv) enige tijd niet weet dat er een DNA-onderzoek ter vaststelling van zijn DNA-profiel plaatsvindt en dat dit onderzoek dus in stilte plaatsvindt. Hoewel de praktijk inmiddels invulling aan deze bepaling heeft gegeven, is de wettelijke regeling niet heel erg duidelijk. Regelmatig doet zich de vraag voor wat dan onder de zwaarwegende redenen moet worden verstaan. Een andere vraag is wanneer het belang van het onderzoek rechtvaardigt dat het DNA-onderzoek nog geheim blijft en hoe lang die geheimhouding dan mag duren. Het College meent dat de Verkenning ook aan dit onderwerp aandacht zou moeten besteden.

Verruiming van de toepassing van het criterium van het onderzoeksbelang.

Sinds 1 november 2001 kan op basis van artikel 151b Sv in het belang van het onderzoek de officier van justitie bevelen, dat van een verdachte van een misdrijf waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten en tegen wie ernstige bezwaren bestaan, celmateriaal zal worden afgenomen ten behoeve van een DNA-onderzoek. Tot op heden is het criterium "in het belang van het onderzoek" anders toegepast dan bij andere dwangmiddelen en opsporingsbevoegdheden. Uitgangspunt tot nu toe is dat DNA-onderzoek alleen wordt verricht indien dit kan bijdragen aan de bewijsvoering, hetzij door het aanwezige bewijs te versterken of aan te vullen, hetzij door een verdachte vrij te pleiten. DNA-onderzoek kan alleen bijdragen aan de bewijsvoering als er sporen zijn veiliggesteld op basis waarvan een DNA-profiel kan worden bepaald en waarmee het DNA-profiel van de verdachte kan worden vergeleken. Vervolgens gaat de Verkenning in op de wijze waarop bij de toepassing van andere dwangmiddelen en opsporingsbevoegdheden het begrip het onderzoeksbelang invulling wordt gegeven. Niet alleen het verzamelen van bewijs wordt gezien als

opsporingsbelang, maar ook het verkrijgen van andere informatie die van belang is voor het onderzoek. Er wordt gerefereerd aan artikel 132a Sv, waarin het doel van het opsporingsonderzoek wordt gedefinieerd als het nemen van strafvorderlijke beslissingen. Onder strafvorderlijke beslissingen moeten niet alleen beslissingen met betrekking tot het bewijs worden verstaan, maar ook de beslissingen omtrent aanhouding, vervolging en de te vorderen sancties.

De verruiming van de toepassing van het criterium van het onderzoeksbelang in het geval van DNA-onderzoek houdt in dat, alhoewel er in een concrete strafzaak geen biologische sporen zijn gevonden, toch DNA-onderzoek kan worden bevolen, indien er andere feiten of omstandigheden zijn op grond waarvan de officier van justitie verwacht dat een DNA-onderzoek kan bijdragen aan het opsporingsonderzoek. Gesteld wordt dat het DNA-onderzoek op deze wijze een meer algemeen opsporingsmiddel is in de concrete strafzaak, zoals ook andere opsporingsbevoegdheden niet uitsluitend voor de bewijsvoering worden toegepast, maar ook voor het vergaren van informatie die anderszins van belang is voor het onderzoek in de zaak.

Het College heeft met instemming kennis genomen van het besluit om de toepassing van het criterium van het onderzoeksbelang te verruimen. Tot op heden vormde het onderzoeksbelang in de regeling voor het DNA-onderzoek een belangrijke handicap, met name bij woninginbraken en zedendelicten zonder biologische sporen.

Het College is van oordeel dat de ervaringen die de laatste jaren met het DNA-onderzoek zijn opgedaan rechtvaardigen dat het DNA-onderzoek gelijk wordt gesteld met de overige opsporingsbevoegdheden. Ingestemd kan worden met het voorstel om het onderzoeksbelang te handhaven als passend criterium voor het DNA-onderzoek in strafzaken. Maar dan wel in de betekenis die er nu in de Verkenning aan wordt gegeven. Dat betekent dat onder "onderzoek" het opsporingsonderzoek moet worden verstaan en dat daarmee het doel van het opsporingsonderzoek, ex artikel 132a Sv, het nemen van strafvorderlijke beslissingen, vaststaat. Als dat de juiste uitleg is van hetgeen wordt verstaan onder het belang van het onderzoek kan het College zich geheel in het voorstel vinden, en kan het onderzoeksbelang als een passend criterium voor DNA-onderzoek in strafzaken worden beschouwd.

In de Verkenning ontbreekt een voorstel tot wetswijziging met betrekking tot de toepassing van het onderzoeksbelang. Kennelijk wordt er van uit gegaan dat een beschrijving in de Verkenning van een ruimere toepassing van het criterium van het onderzoeksbelang voldoende is om de gewenste verandering in de praktijk te bewerkstelligen.

Het College wijst er op dat de reikwijdte van het criterium van het onderzoeksbelang expliciet tijdens de parlementaire behandeling van het wetsvoorstel "Wijziging van de regeling van het DNA-onderzoek in strafzaken" aan de orde is geweest. Met name in de nota naar aanleiding van het verslag en de brief van de Minister van Justitie aan de

Tweede Kamer, waarin hij reageert op een voorstel van het Korpsbeheerdersberaad en de Raad van Hoofdcommissarissen wordt ingegaan op het belang van het onderzoek.¹ Ook tijdens de mondelinge behandeling is het begrip "belang van het onderzoek" uitvoering aan de orde gekomen.² De huidige praktijk is ontstaan op basis van hetgeen de wet voorschrijft en de uitleg die daarbij tijdens de bovengenoemde parlementaire behandeling van het toenmalige wetsvoorstel zowel schriftelijk als mondeling is gegeven. Rechters hebben de reikwijdte van de huidige DNA-regeling mede aan de hand van deze wetsgeschiedenis vastgesteld. Het is daarom zeer de vraag of het zonder wetwijziging mogelijk is om een inhoudelijk gewijzigde invulling van het begrip "belang van het onderzoek" in de regeling van het DNA-onderzoek in strafzaken te bewerkstelligen. Rechters laten zich bij de uitleg van de wet in de regel niet leiden door ministeriële nota's. Indien een inhoudelijke wijziging van de uitleg van de wet noodzakelijk is verlangen zij dat de wetgever middels een wetwijziging de nieuwe koers aangeeft.

Daarnaast wijst het College op het feit dat het huidige karakter van het DNA-onderzoek, vooral een bewijsmiddel en minder een opsporingsmiddel, mede wordt bepaald door artikel 151a Sv. Dit artikel betreft de bevoegdheid van de officier van justitie om een deskundige te benoemen en te belasten met de opdracht een DNA-onderzoek te doen. Maar het DNA-onderzoek kan slechts worden verricht met het oog op de waarheidsvinding. Wil het DNA-onderzoek meer als algemeen opsporingsmiddel worden gebruikt, dan zal deze zinsnede waarschijnlijk moeten vervallen. Vanwege de parlementaire geschiedenis met betrekking tot de invulling van het begrip "in het belang van het onderzoek" bij DNA-onderzoek in strafzaken en gegeven de huidige redactie van artikel 151a Sr, is het College van oordeel dat wetwijziging noodzakelijk moet worden geacht.

Loslaten van de gefaseerde invoering van de Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden voor veelplegers.

Het College acht het voorstel om de werkingssfeer van de Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden niet met ingang van 1 januari 2008 uit te breiden met de veroordeelde veelplegers, maar pas op 1 januari 2009, alleszins begrijpelijk. Het NFI heeft nu een substantiële achterstand in de verwerking van de DNA-profielen van veroordeelden. Daarvoor wordt de capaciteit van het NFI behoorlijk uitgebreid. Mocht ondanks deze capaciteitsuitbreiding van het NFI niet toereikend zijn om de aangeleverde profielen te verwerken, volgt dan eind 2008 opnieuw uitstel van het opnemen van DNA-profielen van (zeer actieve) veelplegers in de DNA-databank?

---

¹ Tweede Kamer, 1999-2000, 26271, nr. 6; Tweede Kamer, 2000-2001, 26271, nr. 12

² Zie hiervoor met name de Handelingen, Tweede Kamer 43, 30 januari 2001

Overigens merkt het College op dat er in de praktijk kennelijk onduidelijkheid is ontstaan over de vraag of de Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden ook van toepassing is op jongeren die volgens het jeugdstrafrecht zijn veroordeeld. Rechters denken verschillend over de vraag of ook van jongeren die zijn veroordeeld celmateriaal kan worden afgenomen ten behoeve van een DNA-onderzoek. Het College is van oordeel dat er voor deze onduidelijkheid geen enkele reden is. Artikel 1, lid 1, onder c, van de Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden begrijpt onder het begrip "veroordeelde" ook de persoon die ingevolge artikel 77h, lid 1, Sr is veroordeeld. De wet kent vervolgens geen aparte beoordelingsregime - wanneer wel en wanneer geen celmateriaal kan worden afgenomen - voor degene die ingevolge het jeugdstrafrecht is veroordeeld. Het College adviseert om in de Verkenning nog eens expliciet op te nemen dat ook bij veroordeelde jongeren celmateriaal kan worden afgenomen ten behoeve van DNA-onderzoek.

Verruiming van de toepassing van het grootschalig DNA-onderzoek.

Op verzoek van het Ministerie van Justitie en het College heeft het WODC onderzoek gedaan naar de toepassing van grootschalig DNA-onderzoek in de opsporingspraktijk. De resultaten van dit onderzoek zijn neergelegd in het rapport "Kringen rond de dader, grootschalig DNA-onderzoek als instrument in de opsporing". In paragraaf 4.3 worden de belangrijkste bevindingen en resultaten uit het rapport besproken. Hieruit blijkt dat de conclusie kan worden getrokken dat de opbrengsten van het instrument "grootschalig DNA-onderzoek" goed zijn te noemen. Het blijkt in de praktijk een nuttige bijdrage te kunnen leveren aan de opheldering van ernstige misdrijven. In de Verkenning wordt gesteld dat de verwachting bestaat dat het nut van het grootschalig DNA-onderzoek verder zal toenemen als de voorstellen voor verdere optimalisering die in het rapport zijn genoemd, worden doorgevoerd. Het College neemt aan dat met deze voorstellen het definiëren van het begrip grootschalig DNA-onderzoek en het loslaten van het ultimum remedium criterium is bedoeld, zoals het College inmiddels heeft opgenomen in de verbeterde Instructie DNA-onderzoek. Het verdient aanbeveling dat dit in de Verkenning wordt verduidelijkt.

Introductie van DNA-verwantschapsonderzoek in strafzaken.

Geheel terecht stelt de Verkenning dat uit de praktijk blijkt dat er dringend behoefte bestaat aan het gebruik van het DNA-verwantschapsonderzoek in strafzaken en dat een wettelijke regeling daarvoor zeer gewenst is. Het College verwacht dat het DNA-verwantschapsonderzoek van grote betekenis kan zijn voor de opheldering van met name kapitale delicten. Met grote instemming heeft het College daarom kennis genomen van het voornemen om het DNA-verwantschapsonderzoek in strafzaken te introduceren.

Wel wenst het College nog stil te staan bij de op pagina 20 genoemde voorbeelden uit de praktijk. Met name bij het voorbeeld met betrekking tot het DNA-onderzoek met betrekking tot het stoffelijk overschot van de door een misdrijf om het leven gekomen baby. Het College heeft zich in het verleden op het standpunt gesteld dat hier geen sprake is van een verwantschapsonderzoek, maar van een DNA-onderzoek aan een daderspoor. Immers, ingevolge artikel 14 van het Besluit DNA-onderzoek in strafzaken dient DNA afkomstig van celmateriaal van een door een misdrijf om het leven gebrachte baby standaard in de DNA-databank te worden opgenomen. Dit heeft alleen zin wanneer dit DNA dan ook kan worden gebruikt om de dader van het misdrijf - hoogstwaarschijnlijk de vader of de moeder van de baby - op te sporen. Tijdens een bilateraal overleg tussen de Minister van Justitie en de voorzitter van het College heeft de Minister aangegeven voor deze en gelijksoortige situaties dit standpunt van het College te delen. Het College adviseert derhalve de Verkenning in overeenstemming te brengen met de door Minister en College gedeelde opvatting in het genoemde voorbeeld.

Contouren wettelijke regeling DNA-verwantschapsonderzoek in strafzaken.

In de Verkenning worden de contouren geschetst van de wettelijke regeling die het DNA-onderzoek in strafzaken mogelijk moet maken. Voorgesteld wordt om bij de regulering van het gebruik van verwantschapsonderzoek een onderscheid te maken tussen enerzijds verdachten die gedwongen hun celmateriaal ten behoeve van een DNA-onderzoek afstaan en anderzijds verdachten en niet-verdachten die hun celmateriaal op vrijwillige basis laten afnemen. Dit onderscheid wordt van belang geacht in verband met de werking van het verschoningsrecht dat in de artikelen 219 en 219 jo 290 Sv aan bepaalde bloed- en aanverwanten van een verdachte is toegekend.

Met betrekking tot het onderscheid tussen verdachten die vrijwillig en verdachten die onder dwang celmateriaal ten behoeve van een DNA-onderzoek afstaan merkt het College het volgende op. Bij de verdachte van wie, op grond van artikel 151a Sv met zijn schriftelijke toestemming, vrijwillig celmateriaal is afgenomen, mag dit celmateriaal alleen met zijn toestemming worden gebruikt voor verwantschapsonderzoek. Voor de verdachte van wie, op basis van artikel 151b Sv, gedwongen celmateriaal is afgenomen geldt dat dit materiaal wel zonder toestemming van de verdachte voor verwantschapsonderzoek mag worden gebruikt. De vraag is nu wat er wordt geregeld voor het geval een verdachte van een misdrijf als omschreven in artikel 67 Sv, tegen wie ernstige bezwaren bestaan, vrijwillig, met schriftelijke toestemming, celmateriaal afstaat ten behoeve van een DNA-onderzoek. Deze verdachte valt, vanwege het vrijwillig afstaan van het celmateriaal, onder het regime van artikel 151a Sv. In het voorstel zoals het nu in de Verkenning is opgenomen kan deze verdachte zijn toestemming voor een verwantschapsonderzoek weigeren,

zodat het celmateriaal hier niet voor kan worden gebruikt. In het geval deze verdachte de afname van celmateriaal zou hebben geweigerd zou hij, op basis van artikel 151b Sv, zeker gedwongen zijn om celmateriaal af te staan. In dat geval kan hij ook niet beletten dat zijn celmateriaal voor een verwantschapsonderzoek wordt gebruikt. Het College is van oordeel dat de komende regeling niet zodanig moet worden ingericht dat een verdachte eenvoudig een verwantschapsonderzoek kan verhinderen door vrijwillig zijn celmateriaal af te staan. Van een verdachte, die wordt verdacht van een misdrijf als omschreven in artikel 67 Sv en tegen wie ernstige bezwaren bestaan, zou in alle gevallen celmateriaal mogen worden gebruikt voor een verwantschapsonderzoek.

Voorgesteld wordt ook dat celmateriaal van familieleden niet mag worden gebruikt, indien de niet-verdachte of verdachte zijn medewerking wel kan verlenen, maar niet verleent. Indien dat wel toelaatbaar zou worden geacht, zou het toestemmingsvereiste een lege huls worden. Door toestemming te vragen aan een familielid zou zijn toestemming worden omzeild. Vanwege deze laatste zinnen neemt het College aan dat het hier gaat om celmateriaal ten behoeve van een DNA-verwantschapsonderzoek. Het College vraagt zich af of het verschoningsrecht met dit voorstel in de systematiek van strafvordering niet te veel wordt opgerekt. Wellicht is deze vraag het best te illustreren aan de hand van een vergelijking met de situatie dat een familielid als getuige zich op het verschoningsrecht zou kunnen beroepen. Als iemand zich op zijn zwijgrecht beroept, staat het de politie toch gewoon vrij om andere familieleden te benaderen met de vraag of zij over de betreffende zaak willen verklaren. Het is aan de verschoningsgerechtigde om te bepalen of hij van het recht, het verschoningsrecht, gebruik wenst te maken. Maar het is een individueel recht van de verschoningsgerechtigde zelf, een ander familielid (ook verschoningsgerechtigde) kan weer een andere afweging maken. Het verbieden om familieleden te benaderen voor medewerking aan een verwantschapsonderzoek, wat dit onderdeel van het voorstel feitelijk inhoudt, ontnemt verschoningsgerechtigden de gelegenheid om die keuze zelf te maken. Het is verschoningsrecht van de familie is geen middel dat ter bescherming van de verdachte in het leven is geroepen. Het verschoningsrecht, zoals nu in de Verkenning wordt ingevuld, verwordt echter tot een soort van beschermingsconstructie voor de verdachte, hetgeen principieel onjuist is. Zeker, een DNA-verwantschapsonderzoek kan zeer indringend zijn, maar dat geldt voor het getuigen tegen een familielid óók. Daarbij neemt het College ook in aanmerking dat, in tegenstelling tot bij het afleggen van een getuigenverklaring, betrokkene van tevoren op de hoogte wordt gesteld van de eventuele gevolgen van een DNA-verwantschapsonderzoek voor zijn familieleden. Deze waarborg wordt ingebouwd. Vooralsnog ziet het College daarom geen beletsel om, in geval van weigering van de verdachte of een niet-verdachte, anderen, familieleden, toestemming te vragen celmateriaal af te staan ten behoeve van een verwantschapsonderzoek.

Introductie van DNA-onderzoek op verzoek van het slachtoffer.

Het slachtoffer heeft in de afgelopen jaren een steeds nadrukkelijker positie in het strafproces verworven. Het College heeft bij eerdere gelegenheden dan ook naar voren gebracht dat zowel door het openbaar ministerie als de politie hard is gewerkt aan de verbetering van de positie en bejegening van het slachtoffer. Het nu bij de Tweede Kamer aanhangige wetsvoorstel Versterking positie slachtoffer in het strafproces is indertijd met instemming door het College ontvangen.

In de Verkenning wordt de vraag aan de orde gesteld of het slachtoffer ook een zelfstandig recht dient te worden toegekend om de officier van justitie te verzoeken de bevoegdheid van artikel 151a Sv uit te oefenen tot het verrichten van DNA-onderzoek met betrekking tot celmateriaal van een verdachte.

Het College meent dat dit onderdeel van de Verkenning nader dient te worden uitgewerkt. Hoe verhoudt het verzoek van het slachtoffer zich tot de afwegingen van de officier van justitie? In welke omstandigheden heeft het slachtoffer een ander belang dan de officier van justitie? Hoe zit het met een eventuele sepotbeslissing, moet het slachtoffer dan ook van tevoren het recht hebben om een DNA-onderzoek te vragen?

Gesteld dat de officier van justitie tot het oordeel is gekomen dat het belang van het onderzoek onvoldoende aanwezig is om te rechtvaardigen dat van de verdachte gedwongen celmateriaal zal worden afgenomen. Dan mag de officier van justitie volgens het Wetboek van Strafvordering geen DNA-onderzoek bevelen. Het slachtoffer meent dat het DNA-onderzoek noodzakelijk is om echt zeker te weten dat de verdachte de dader van het strafbare feit is. Het slachtoffer kan de officier van justitie vervolgens verzoeken om DNA-onderzoek te laten doen, maar dan loopt dezelfde officier van justitie nog steeds tegen dezelfde wettelijke grenzen aan. Immers, in de Verkenning staat ook dat de officier van justitie bij de beoordeling van het verzoek van het slachtoffer om DNA-onderzoek te bevelen uiteraard gebonden zal zijn aan de voorwaarden die vastliggen in artikel 151b Sv. En als het belang van het onderzoek onvoldoende aanwezig is, mag de officier van justitie geen gedwongen afname van celmateriaal bevelen. Het College meent dat dit voorbeeld laat zien dat wordt geprobeerd twee werelden met elkaar te verenigen die eigenlijk niet te verenigen zijn.

Toekenning van de bevoegdheid aan de hulpofficier van justitie tot het verrichten van DNA-onderzoek aan celmateriaal van onbekende verdachten.

Van de kant van de politie is de behoefte geuit om de opdracht tot het verrichten van DNA-onderzoek aan celmateriaal van onbekende verdachten in de handen van de hulpofficier van justitie te leggen. Voor deze wijziging worden twee argumenten aangevoerd. Als eerste wordt gesteld dat een bevoegdheid van de hulpofficier een

einde maakt aan de omslachtige procedure waarbij de politie eerst sporen op de plaats van het delict veilig stelt en vervolgens de officier van justitie dient te vragen een opdracht te vervaardigen opdat DNA-onderzoek aan de sporen kan plaatsvinden. Ten tweede wordt aangevoerd dat DNA-onderzoek aan celmateriaal van onbekende verdachten geen inbreuk oplevert op welk grondrecht dan ook.

Deze argumenten worden voldoende overtuigend geacht om een wetswijziging te entameren. Het is de bedoeling dat in het Wetboek van Strafvordering een nieuwe rolverdeling tussen de officier van justitie en de politie zal worden neergelegd. De bevoegdheid tot het geven van een opdracht tot het verrichten van een DNA-onderzoek aan celmateriaal van een onbekende verdachte zal ook worden toebedeeld aan de hulpofficier van justitie.

Het College kan zich vinden in het voorstel voor zover het standaardzaken betreft. Van groot belang is echter het onderscheid met de zwaardere maatzaken. Bij de zwaardere maatzaken heeft het College op inhoudelijke gronden bezwaar tegen de voorgestelde bevoegdheid van de hulpofficier. De officier van justitie is onderzoeksleider. De officier van justitie bepaalt op voorspraak van de forensische opsporing in samenspraak met de forensische adviseurs welke sporen worden onderzocht en waarop zij worden onderzocht. De volgorde van de technische onderzoeken kan bepalend zijn voor de resultaten en is van belang voor de keuze van technische onderzoeken. In deze constellatie, een zwaardere maatzaak, past het niet dat de hulpofficier zelfstandig opdrachten tot het verrichten van DNA-onderzoek aan celmateriaal van onbekende verdachten kan geven. Het is ook in tegenspraak met de uitgangspunten van het programma "Versterking opsporing en vervolging". Het Versterkingsprogramma ziet op een nadrukkelijke betrokkenheid van de zaakofficier bij het forensisch onderzoek. Dat uitgangspunt kan worden doorkruist met de invoering van een bevoegdheid van de hulpofficier tot het verlenen van opdrachten tot het verrichten van een DNA-onderzoek aan celmateriaal van een onbekende verdachte.

Het College kan zich, alles afwegende, vinden in het voorstel om de hulpofficier zelfstandige bevoegdheden toe te kennen met betrekking tot het verstrekken van opdrachten tot het verrichten van DNA-onderzoek in standaardzaken. Maar in het wetsvoorstel dat deze bevoegdheid zal introduceren, zal duidelijk het onderscheid met de zwaardere maatzaken moeten worden aangegeven. In deze zaken zal de bevoegdheid bij de officier van justitie moeten blijven liggen.

Het College meent daarom dat een bevoegdheid van de hulpofficier, om een opdracht tot het verrichten van DNA-onderzoek aan celmateriaal van onbekende verdachten te geven, dient te worden geclausuleerd in een algemene maatregel van bestuur of een mandaatsregeling.

Overige ontwikkelingen en aandachtspunten

Dit hoofdstuk begint met de woorden "ondanks de zeer vergaande verruimingen van de afgelopen jaren". Het College meent dat politie en justitie de afgelopen jaren wel meer armslag hebben gekregen met betrekking tot DNA-onderzoeken, maar dat dit toch niet als "zeer vergaande verruimingen" kan worden gekwalificeerd. Integendeel, vastgesteld moet worden dat de Nederlandse overheid eerder behoedzaam is geweest met het toepassen van het DNA-onderzoek in strafzaken. En terecht, zeker in het begin was er nog veel onduidelijk over de mogelijkheden en onmogelijkheden van het DNA-onderzoek. En beetje bij beetje, waar dat verantwoord werd geacht, zijn verruimingen bij de toepassing van DNA-onderzoek toegelaten. De openingszin wekt de suggestie dat, onder druk van de oplaaierende discussies, de afgelopen jaren verruimingen in de toepassing van het DNA-onderzoek zijn doorgevoerd die nauwelijks verantwoord zijn te noemen. Vanwege de onjuiste suggestie die van de openingszin uitgaat, beveelt het College aan dat deze wordt gewijzigd. Een neutraal "Discussie over de grens van de toepassing van DNA-onderzoek in strafzaken is er altijd geweest." is beter en meer overeenkomstig de werkelijkheid.

Overigens kan het College zich geheel verenigen met het standpunt dat vastgehouden moet worden aan de grens van voorlopige hechtenis bij de toepassing van DNA-onderzoek in strafzaken. De onderbouwing in de Verkenning is duidelijk en overtuigend.

DNA-onderzoek bij mensen die op niet-natuurlijke wijze zijn overleden.

Van de kant van de politie is gepleit voor het creëren van de wettelijke mogelijkheid om stelselmatig, dat wil zeggen zonder verdenking, celmateriaal voor DNA-onderzoek af te nemen bij personen die zelfmoord hebben gepleegd of op andere wijze een niet-natuurlijke dood zijn gestorven. Hiermee wordt beoogd te kunnen achterhalen of ze betrokken zijn geweest bij onopgeloste misdrijven.

In de Verkenning wordt beargumenteerd dat het standaard afnemen van celmateriaal voor DNA-onderzoek van iedereen die een niet-natuurlijke dood is gestorven een disproportionele maatregel is en daarom moet worden afgewezen.

Het College kan zich gedeeltelijk vinden in de argumentatie in de Verkenning, het standaard celmateriaal afnemen van iedereen die een niet-natuurlijke dood is gestorven is wel heel erg veelomvattend. Terecht wijst de Verkenning er op dat onder deze omschrijving ook de hulp bij zelfdoding, euthanasie en verkeersslachtoffers vallen. Toch wil het College een lans breken voor de *mogelijkheid* dat van iemand die

zelfmoord heeft gepleegd celmateriaal voor DNA-onderzoek wordt afgenomen. Vanuit de praktijk komt met zekere regelmaat het signaal dat met een persoon die zelfmoord hebben gepleegd toch echt iets aan de hand is. Niet voor niets wordt verwezen naar het feit dat in Utrecht in 2005 in twee situaties drie ernstige misdrijven konden worden opgelost dank zij het feit dat de betrokken officier van justitie van twee personen die zichzelf van het leven hadden beroofd celmateriaal ten behoeve van DNA-onderzoek. Het College deelt de verwachting van de politie dat in deze gevallen meer misdrijven kunnen worden opgehelderd indien het wettelijk mogelijk wordt gemaakt dat ook DNA-onderzoek kan worden verricht aan celmateriaal van personen die weliswaar niet als verdachte waren aangemerkt, maar die zelfmoord hebben gepleegd. In de Verkenning wordt gesteld dat het afnemen van celmateriaal van iemand die zichzelf van het leven heeft beroofd een emotionele belasting vormt voor de nabestaanden. Maar datzelfde geldt uiteraard voor het slachtoffer van een moord. En ook het celmateriaal van het slachtoffer van een moord wordt ex artikel 14 van het Besluit DNA in strafzaken in de DNA-databank opgenomen. En ook het DNA van het slachtoffer van een moord, zonder dat hijzelf als verdachte was aangemerkt, wordt vergeleken met de andere sporen in de databank. Dus waarom zou dit dan niet mogelijk zijn bij een zelfmoord?

De Verkenning biedt een zeer kleine opening. Omdat bij iemand die is overleden op voorhand vaststaat dat het reguliere doel, te weten het instellen van een vervolging, niet kan worden bereikt, wordt de aanwending van het DNA-onderzoek alleen proportioneel geacht als de overledene als verdachte van een strafbaar feit kan worden aangemerkt. Daarbij wordt aangetekend dat het tot een rechterlijke beslissing van de feiten en schuld niet meer zal kunnen komen. Aan de nabestaanden van het slachtoffer en van de overledene kan dus nimmer zekerheid worden verschaft over het feit of de overledene zou zijn bestraft als hij nog in leven zou zijn geweest. Het College is van oordeel dat op deze argumentatie wel iets op af te dingen is. Indien betrokkene als verdachte had kunnen worden aangemerkt was dat al wel tijdens diens leven gebeurd. En dan had hij, als verdachte van een zwaar misdrijf, gedwongen kunnen worden om celmateriaal ten behoeve van een DNA-onderzoek af te staan. Het gaat bij personen die zelfmoord hebben gepleegd, in de gevallen die nu bekend zijn geworden, nu juist om personen die niet als verdachte werden aangemerkt en die hun verschrikkelijke geheim mee het graf in wilden nemen. Met het gebruik van de normale criteria zullen deze zaken dus nooit tot een oplossing komen. Voorts gaat het de nabestaanden van het slachtoffer in deze gevallen nooit in de eerste plaats om een eventuele vervolging van de dader. De nabestaanden willen vooral weten wie het misdrijf heeft gepleegd. De wetenschap over de toedracht van het misdrijf helpt nabestaanden van het slachtoffer het verlies te verwerken. Dat er geen strafrechtelijk vervolg plaats vindt omdat de dader is overleden, is voor de nabestaanden begrijpelijk en van minder belang.

Daarnaast merkt het College op dat het argument dat er geen strafrechtelijk vervolg meer plaats zou kunnen vinden een beetje een gelegenheidsargument is. In de paragraaf over het DNA-onderzoek op verzoek van het slachtoffer staat het strafrechtelijk vervolg namelijk ook op de tweede plaats. Dit voorstel is in de eerste plaats ingegeven door de veronderstelling dat de (immateriële) schade van het slachtoffer kan worden beperkt doordat als gevolg van het resultaat van het DNA-onderzoek voor hem meer zekerheid kan ontstaan of de verdachte het misdrijf heeft begaan.

Alles afwegende meent het College dat er termen aanwezig zijn om DNA-onderzoek mogelijk te maken bij mensen die zichzelf van het leven hebben beroofd.

Conclusie

Het College is van oordeel dat de 'Verkenning DNA-onderzoek in strafzaken vanuit wetgevings- en juridisch perspectief' goede aanzetten geeft tot optimalisering van het DNA-onderzoek in strafzaken. Met een betere invulling van het begrip "in het belang van het onderzoek" en met de introductie van DNA-verwantschapsonderzoek wordt gehoor gegeven aan al langer in de praktijk levende wens. Op bepaalde onderdelen heeft het College, zoals hiervoor aangegeven, een aantal bedenkingen. Bij de uitwerking in wetgeving zal het College gaarne opnieuw adviseren.

Hoogachtend

Het College van procureurs-generaal

H.N. Brouwer

